

EVRIPID IJODIDA INSON FOJIASI MEDEYA XARAKTERI TAHLILI.

Asqarova Diyora

Farg'ona davlat universiteti, Filologiya fakulteti talabasi

Oripova Gulonoza

Filologiya fanlari doktori

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada qadimgi yunon dramaturgiyasi vakili Evripid ijodida inson fojiasi muammosi va uning badiiy ifodasi "Medeya" tragediyasi misolida tahlil qilinadi. Asarda bosh qahramon Medeya obrazi orqali inson ruhiyatidagi ichki ziddiyatlar, sevgi va xiyonat, qasos va adolat tushunchalari chuqur ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Evripid, Medeya, tragediya, inson fojiasi, qadimgi yunon adabiyoti, karakter tahlili, qasos, sevgi, xiyonat, psixologik obraz.

ANNOTATION. This article analyzes the problem of human tragedy and its artistic expression in the work of Euripides, a representative of ancient Greek dramaturgy, using the example of the tragedy "Medea". The work deeply reveals the internal conflicts in the human psyche, the concepts of love and betrayal, revenge and justice through the image of the main character Medea.

Keywords: Euripides, Medea, tragedy, human tragedy, ancient Greek literature, character analysis, revenge, love, betrayal, psychological image.

АННОТАЦИЯ. В данной статье анализируется проблема человеческой трагедии и её художественное выражение в творчестве Еврипида, представителя древнегреческой драматургии, на примере трагедии «Медее». Произведение глубоко раскрывает внутренние конфликты человеческой психики, понятия любви и предательства, мести и справедливости через образ главной героини Медеи.

Ключевые слова: Еврипид, Медее, трагедия, человеческая трагедия, древнегреческая литература, анализ персонажа, месть, любовь, предательство, психологический образ.

KIRISH

Evripid qadimgi yunon dramaturgiyasining yirik vakillaridan biri bo'lib, u o'z asarlarida inson ruhiyati, ichki ziddiyatlar va axloqiy tanlov muammolarini chuqur yoritgan. U an'anaviy qahramonlik obrazlaridan farqli ravishda, insonni zaif, hissiyotlarga boy va murakkab psixologik holatdagi mavjudot sifatida tasvirlaydi. "Medeya" tragediyasi ana shu jihatlarning eng yorqin namunasidir.³⁰

"Medeya" asarida voqealar sevgi, xiyonat va qasos atrofida rivojlanadi. Medeya Jasonni sevib, uning uchun o'z vatanidan voz kechadi, biroq Jason siyosiy manfaat sabab boshqa

³⁰ Nitsche, F. Fojianing tug'ilishi. — Kembrij universiteti nashriyoti, 2014.

ayolga uylanadi. Shu holat Medeyani chuqur ruhiy iztirob va qasos olish fikriga olib keladi. Asar dramatik jihatdan inson ichki kechinmalarini ochib berishga qaratilgan.

Medeya obrazi murakkab psixologik xarakterga ega. U bir tomondan kuchli iroda va aql egasi bo'lsa, ikkinchi tomondan kuchli hissiyotlarga beriluvchan shaxsdir. Uning ichki dunyosida sevgi va nafrat, onalik tuyg'usi va qasos istagi o'rtasida kuchli ziddiyat mavjud. Aynan shu holat uning tragik obraz sifatida shakllanishiga sabab bo'ladi.

Eвриpid Medeya orqali ayol shaxsining jamiyatdagi o'rni va uning ijtimoiy bosim ostidagi holatini ham ko'rsatadi. Medeya begona sifatida yashaydi va jamiyat tomonidan to'liq qabul qilinmaydi. Bu esa uning ruhiy fojiasini yanada kuchaytiradi.

Asarda Yason obrazi pragmatik va manfaatparast inson sifatida tasvirlanadi. U sevgi va sadoqatdan ko'ra shaxsiy manfaatni ustun qo'yadi. Shu sababli Medeya va Jason o'rtasidagi munosabatlarda fojia bilan yakunlanadi.

“Medeya” tragediyasida eng muhim jihatlardan biri – bolalar taqdiri orqali fojining eng yuqori darajaga yetkazilishidir. Bu holat insoniylik chegaralarini sinovdan o'tkazadi va tomoshabinda kuchli hissiy ta'sir uyg'otadi.

Eвриpid ushbu asarda inson fojiasini uch asosiy darajada ko'rsatadi: shaxsiy fojia, oilaviy fojia va ijtimoiy fojia. Har bir daraja Medeya obrazining yanada chuqur ochilishiga xizmat qiladi.

“Medeya” asarida asosiy e'tibor tashqi voqealardan ko'ra, inson psixologiyasiga qaratiladi. Medeya obrazida Eвриpid inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarini ochib bergan.

Medeya obrazining muhim jihatlardan biri uning ichki qarama-qarshiligidir. U bir tomondan Yasonni chin dildan sevgan, u uchun vatanini tashlagan ayol bo'lsa, ikkinchi tomondan xiyonat og'rig'i uni ruhiy inqirozga olib keladi. Shu sababli u sevgi va nafrat o'rtasida qoladi.

Medeya obrazida yana bir muhim jihat – uning aql bilan harakat qilishidir. U faqat hissiyotga berilgan shaxs emas, balki reja tuzadigan, vaziyatni tahlil qiladigan va maqsadga erishish yo'lini biladigan insondir. Shu jihatdan u juda murakkab tragik obraz hisoblanadi.

Yason obrazi esa Medeyaga qarama-qarshi qo'yilgan. U hissiyotdan ko'ra foyda va ijtimoiy mavqeni ustun qo'yadi. Jason uchun nikoh sevgi emas, balki siyosiy imkoniyat sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli u Medeyaga xiyonat qiladi.

Asarda eng og'ir dramatik nuqta bolalar taqdiri bilan bog'liq. Eвриpid bu orqali insoniy his-tuyg'ularning eng yuqori sinovini ko'rsatadi. Medeya ichki kurashda sevgi va qasos o'rtasida qoladi, lekin oxir-oqibat fojiali qaror qabul qiladi.

“Medeya” tragediyasida inson fojiasi bir necha darajada ochiladi. Birinchi daraja – shaxsiy fojia bo'lib, Medeyaning ruhiy parchalanishi. Ikkinchi daraja – oilaviy fojia bo'lib, er-xotin va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarning buzilishi.

Uchinchi daraja esa ijtimoiy fojia bo'lib, jamiyatning begona shaxsga bo'lgan munosabati bilan bog'liq.³¹

Evripid asarda ichki monologlardan keng foydalanadi. Bu usul orqali Medeya o'z fikrlari bilan kurashadi, qaror qabul qilish jarayoni ochib beriladi. Shu sababli asar psixologik tragediya sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Medeya obrazining eng muhim jihati shundaki, u nafaqat qurbon, balki o'z fojiasining ijrochisiga ham aylanadi. Bu esa Evripid ijodida yangi yondashuvni – insonni ham sababchi, ham qurbon sifatida ko'rsatishni ifodalaydi.

Xiyonat va ruhiy tushkunlik: Yasonning Korinf malikasiga uylanishga qaror qilishi Medeya uchun shunchaki oilaviy nizolardan ko'ra dahshatliroq zarba bo'ladi. Bu xiyonat uning butun hayotiy tayanchni vayron qiladi va uni o'z joniga qasd qilish darajasiga olib keladi.

Qasos va onalik mehri o'rtasidagi jang: Tragediyaning eng yuqori nuqtasi (kulminatsiyasi) Medeyaning o'z farzandlarini o'ldirishga qaror qilgan damidir.

² Easterling, P. E. Yunon fojiasining Kembrij hamrohi. — Kembrij universiteti nashriyoti, 2012.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, “Medeya” asari inson fojiasining ildizi tashqi taqdirda emas, balki insonning o'z ichki dunyosi, hissiy portlashlari va noto'g'ri tanlovlarida ekanini chuqur ifodalab beradi. Evripid ijodida inson fojiasi markaziy o'rin tutadi va bu jihat “Medeya” tragediyasida o'zining eng yorqin ifodasini topadi. Asarda Medeya obrazi orqali inson ruhiyatining eng murakkab holatlari — sevgi va xiyonat, sadoqat va alam, aql va hissiyot o'rtasidagi keskin ziddiyatlar chuqur ochib beriladi. Evripid Medeya xarakteri orqali insonning ichki dunyosi tashqi voqealardan ko'ra ko'proq fojia manbai bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Nitsche, F. Fojianing tug'ilishi. — Kembrij universiteti nashriyoti, 2014.
2. Easterling, P. E. Yunon fojiasining Kembrij hamrohi. — Kembrij universiteti nashriyoti, 2012.
3. Segal, Charlz. Evripid va qayg'u poetikasi. — Oksford universiteti nashriyoti, 2013.